

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธุรกิจระหว่างประเทศถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดการเจริญเติบโตของประเทศ รวมทั้งยังมีส่วนช่วยในการผลักดันให้เศรษฐกิจเกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งวิวัฒนาการของการทำการค้าระหว่างประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งรูปแบบการค้าและโครงสร้างในการดำเนินการส่งออก โดยเฉพาะเทคโนโลยีในปัจจุบันมีส่วนช่วยเชื่อมโยงทุกประเทศทั่วโลกให้สามารถทำการติดต่อค้าขายกันได้จนส่งผลให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์ มีการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน แต่ละประเทศมุ่งสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันภายใต้ระบบการค้าเสรี เช่นเดียวกับการส่งออกสินค้าของประเทศไทยไปยังตลาดโลกที่มีอัตราการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องและเปิดกว้างเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการค้าเสรี

การส่งออกนับเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ มีส่วนช่วยให้เกิดการใช้จ่ายและจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่รัฐบาลเพื่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้การส่งออกนับเป็นวิธีการพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศที่มีความเสี่ยงน้อย ลดขั้นตอนยุ่งยากในการลงทุนสร้างฐานการผลิตในต่างประเทศซึ่งใช้เงินทุนมากและมีความเสี่ยงสูง

กิจการส่งออกในประเทศไทยโดยส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium-Sized Enterprise : SMEs) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ อาทิเช่น การเป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่และยังเป็นภาคธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกิจการส่งออกทั้งขนาดกลางและขนาดย่อมมีความยืดหยุ่นในการดำเนินการสูง ปัญหาในการดำเนินการอยู่ในระดับต่ำกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ทั้งทางด้านเงินทุนและแรงงาน Altintas (2007) กล่าวว่า กิจการส่งออกขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถแสดงเสถียรภาพและทักษะต่างๆ ในขณะที่ถูกควบคุมผ่านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จากข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ.2551 พบว่าในประเทศไทยมีกิจการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) คิดเป็นร้อยละ 99.7 ของวิสาหกิจทั้ง

ประเทศ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2551) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบข้อมูล การขยายตัวจำแนกตามภูมิภาคจะเห็นได้ว่าภาคเหนือมีสัดส่วน SMEs คิดเป็นร้อยละ 17.4 รองลงมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 25.4 โดยกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.9 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงจำนวนและสัดส่วนของกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมปี 2551
จำแนกตามภูมิภาค

ภูมิภาค	จำนวน SMEs (ราย)	สัดส่วน SMEs (ร้อยละ)
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	818,182	28.9
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	717,990	25.4
ภาคเหนือ	451,247	17.4
ภาคใต้	365,506	12.9
ภาคตะวันออก	199,604	7.1
ภาคตะวันตก	122,811	4.3
ภาคกลาง	104,147	3.7

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติและสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ในปี พ.ศ. 2552 จากการเกิดสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานของกิจการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะในภาค การส่งออก เนื่องจากการขาดกำลังซื้ออย่างฉับพลันส่งผลให้กิจการส่งออกจำนวนมากเผชิญกับ ปัญหายอดขายตกต่ำลง อันนำไปสู่การขาดสภาพคล่องในกิจการซึ่งลุกลามไปถึงการลดจำนวน คนงานและปิดตัวลงในที่สุด (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2552) นอกจากนั้นมูลค่าการส่งออกที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัญหาการว่างงานของแรงงานไทยจำนวน มาก อีกทั้งกิจการและผู้บริโภคมีรายได้ลดลงส่งผลให้การค้าขายและการผลิตสินค้าอื่นก็จะ ลดลงไปด้วย ปัญหาเหล่านี้เกิดจากการที่โครงสร้างเศรษฐกิจไทยเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพาการลงทุน และการค้าต่างประเทศ (การส่งออกและนำเข้า) มากเกินไป ดังจะเห็นได้จากมูลค่าการส่งออกปี 2552 มีมูลค่า 151,468.46 ล้านดอลลาร์สหรัฐซึ่งอัตราการขยายตัวลดลงติดลบร้อยละ 13.68 จากในปี 2551 ที่มีมูลค่าส่งออกรวมประมาณ 175,468.47 ล้านดอลลาร์สหรัฐและมีอัตราการ ขยายตัวถึงร้อยละ 15.69 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 แสดงมูลค่าการส่งออกและอัตราการขยายตัวของกิจการส่งออกในปี

2549-2552

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

	2549	2550	2551	2552
มูลค่าการส่งออก	130,002.25	151,677.16	175,468.47	151,468.46
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)		16.67	15.69	-13.68

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เลือกศึกษากิจการส่งออกในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เนื่องจากภาคเหนือเป็นฐานเศรษฐกิจ และแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ มีสินค้าสำคัญที่ส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ อาทิเช่น ผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป เซรามิค เครื่องปั้นดินเผา ไม้แกะสลัก เฟอร์นิเจอร์ เครื่องประดับเงินและอัญมณี และผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา เป็นต้น นอกจากนั้นภาคเหนือยังมีช่องทางส่งออกไปยัง

ต่างประเทศรวมถึงประเทศเพื่อนบ้านอีกหลายช่องทาง ซึ่งมูลค่าการค้าระหว่างประเทศทั้งการส่งออกและการนำเข้าในปี 2551 มีมูลค่าการค้ารวมประมาณ 10,272.9 ล้านบาท ลดลงจากปี 2550 ประมาณ 2724.1 ล้านบาท โดยเป็นการส่งออกจากนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจำนวน 3,883.0 ล้านบาทและการส่งออกผ่านชายแดนจำนวน 2,504.2 ล้านบาท (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2551) แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 แสดงมูลค่าการค้าระหว่างประเทศของภาคเหนือในปี 2550 และ 2551

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	ปี 2550	ปี 2551
มูลค่าการค้ารวม	12,997.0	10,272.9
มูลค่าการส่งออก	8,837.0	6,594.2
- ผ่านท่าอากาศยาน	131.1	206.9
- นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ	5,523.5	3,883.0
- การค้าชายแดน	3,182.2	2,504.2
มูลค่าการนำเข้า	4,160.0	3,678.6
- ผ่านท่าอากาศยาน	151.1	1,114.5
- นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ	3,680.9	2,091.7
- การค้าชายแดน	328.0	472.3
ดุลการค้า	4,677.0	2,915.5

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย (2551)

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาจึงส่งผลให้การเข้าสู่ตลาดต่างประเทศของ SMEs ต้องเผชิญกับความยุ่งยากและอุปสรรคในการดำเนินการส่งออก อาทิเช่น การแข่งขันในตลาดต่างประเทศ ข้อจำกัดต่างๆของกฎระเบียบในการส่งออก การสื่อสารและสาธารณูปโภค ขาดการเตรียมตัวในการเข้าสู่ตลาดต่างประเทศ ขาดแคลนบุคลากรและเทคโนโลยีที่เหมาะสม การรวมตัวกันทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ข้อจำกัดด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและธุรกิจ และภาระค่าใช้จ่ายของ SMEs อยู่ในระดับสูง เป็นต้น (Singh, Naz และ Pathak, 2008) ดังนั้นการรับรู้และการเข้าใจอุปสรรคในการส่งออกจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้

ส่งออกควรตระหนักถึง เนื่องจากอุปสรรคต่างๆสามารถเป็นตัวกำหนดทิศทางในการดำเนินการส่งออกได้ และเป็นเหตุผลว่าเพราะเหตุใดผู้ส่งออกจึงไม่สามารถใช้ประโยชน์จากความสามารถที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ และทำไมหลายกิจการจึงประสบความล้มเหลวและเกิดปัญหาด้านการเงิน ในการทำธุรกิจระหว่างประเทศ ดังนั้นการเข้าใจอุปสรรคในการส่งออกจึงมีส่วนช่วยลดผลกระทบที่มีต่อการดำเนินงานของกิจการ (Julian and Ahmed, 2005)

ในช่วงปีพ.ศ.2543 จนถึงปัจจุบัน ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอุปสรรคต่างๆที่มีผลกระทบต่อ การส่งออกไว้อย่างหลากหลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ งานวิจัยที่ศึกษาในประเทศไทยได้ศึกษาถึงปัญหาของผู้ประกอบการส่งออกในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลกระทบต่อ การประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ โดยการแบ่งอุปสรรคออกเป็นด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการผลิต การบริหารจัดการ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การตลาด การเงิน และการติดต่อกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น นันท์ชนัน โดบัณฑิต (2547) และรัตติกาล ปริศนาดีลัก (2545) รวมถึง Ratanasithi (2002) ศึกษาถึงผลกระทบของอุปสรรคที่มีผลต่อธุรกิจอุตสาหกรรม การส่งออกของประเทศไทย โดยเน้นเรื่องการแข่งขันของแรงงานในธุรกิจอุตสาหกรรม การส่งออก ในส่วนของงานวิจัยที่ศึกษาในต่างประเทศ เช่น ประเทศสเปน López (2007) ได้ศึกษาถึงอุปสรรคในการส่งออกสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะของ กิจการ ด้านคุณลักษณะของผู้จัดการ และปัจจัยภายนอกซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่ง ผลกระทบต่อการดำเนินการส่งออกด้วยกันทั้งสิ้น รวมทั้ง Julian and Ahmed (2005) Altintas (2007) และ M.Yunus Ali (2002) ศึกษาผลกระทบของอุปสรรคในการส่งออกที่มีผลต่อการ ดำเนินการส่งออก

เนื่องจากสภาพแวดล้อมในการทำธุรกิจการค้าระหว่างประเทศมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา มีความแตกต่างทั้งทางด้าน ภาษา สังคม และวัฒนธรรมในการทำธุรกิจ ซึ่งพบว่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับการดำเนินการส่งออก ของประเทศไทยอาจมีความแตกต่างกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึง มุ่งเน้นศึกษาถึงอุปสรรคในการส่งออกที่มีผลต่อการดำเนินการส่งออกในเขตภาคเหนือตอนบน เพื่อผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการส่งออกที่ดำเนินกิจการอยู่แล้วและ ผู้ประกอบการส่งออกรายใหม่ที่จะเข้ามาดำเนินการส่งออก รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐใน การสนับสนุนและเป็นข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการส่งออกให้มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาอุปสรรคของกิจการส่งออกทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม(SMEs)ในเขตภาคเหนือตอนบน
- 2) เพื่อศึกษาอำนาจในการพยากรณ์ของตัวแปรอุปสรรคในการส่งออกต่อการดำเนินการส่งออก
- 3) เพื่อศึกษาอำนาจในการพยากรณ์ของตัวแปรคุณลักษณะของกิจการต่อการดำเนินการส่งออก
- 4) เพื่อศึกษาอำนาจในการพยากรณ์ของตัวแปรคุณลักษณะของผู้จัดการต่อการดำเนินการส่งออก

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1) ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษา คือ กิจการส่งออกในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยเก็บข้อมูลเฉพาะกิจการส่งออกที่มีขนาดของกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมเท่านั้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลจากกิจการส่งออกทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีศักยภาพในการส่งออกของภาคเหนือตอนบน จำนวน 356 ราย (กรมส่งเสริมการส่งออก, 2551)

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาอุปสรรคในการส่งออกที่มีผลต่อการดำเนินการส่งออกของกิจการส่งออกขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งจูงใจให้เกิดตลาดส่งออก แนวปฏิบัติของกิจการในการดำเนินธุรกิจในประเทศไม่สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจในตลาดต่างประเทศ ลักษณะการจัดการที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการส่งออก การเข้าถึงช่องทางการกระจายสินค้าในตลาดต่างประเทศ การปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ตามความต้องการของตลาดต่างประเทศ นโยบายรัฐบาล คุณลักษณะของกิจการ และคุณลักษณะของผู้จัดการ

1.4 สมมติฐานการวิจัย

H₀ ตัวแปรอุปสรรคในการส่งออก **ไม่มีอำนาจในการพยากรณ์** การดำเนินการส่งออก

H₁ ตัวแปรอุปสรรคในการส่งออก **มีอำนาจในการพยากรณ์** การดำเนินการส่งออก

H₀ ตัวแปรคุณลักษณะของกิจการส่งออก**ไม่มีอำนาจในการพยากรณ์**การดำเนินการส่งออก

H₁ ตัวแปรคุณลักษณะของกิจการส่งออก **มีอำนาจในการพยากรณ์** การดำเนินการส่งออก

H₀ ตัวแปรคุณลักษณะของผู้จัดการ **ไม่มีอำนาจในการพยากรณ์** การดำเนินการส่งออก

H₁ ตัวแปรคุณลักษณะของผู้จัดการ **มีอำนาจในการพยากรณ์** การดำเนินการส่งออก

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

อุปสรรคการส่งออก(Export Barriers) หมายถึง ปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการส่งออกซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยด้านสิ่งจูงใจให้เกิดตลาดส่งออก แนวปฏิบัติของกิจการในการดำเนินธุรกิจในประเทศ ไม่สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจในตลาดต่างประเทศ ลักษณะการจัดการที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการส่งออก การเข้าถึงช่องทางการกระจายสินค้าในตลาดต่างประเทศ การปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ตามความต้องการของตลาดต่างประเทศ นโยบายรัฐบาล คุณลักษณะของกิจการ และคุณลักษณะของผู้จัดการ เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวสามารถส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการส่งออกได้

ตัวชี้วัดการดำเนินการส่งออก (Export Performance Measurements) หมายถึง สิ่งที่ใช้วัดสภาพการดำเนินการของกิจการส่งออก ได้แก่ ตัวชี้วัดทางเศรษฐศาสตร์ ตัวชี้วัดเกี่ยวกับกลยุทธ์ และตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เป็นต้น

กิจการขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium-Sized Enterprise : SMEs) ขนาดของกิจการจะถูกกำหนดโดยมูลค่าสินทรัพย์ถาวรและจำนวนการจ้างพนักงาน แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1.4

ตารางที่ 1.4 หลักเกณฑ์การกำหนดขนาดของกิจการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

	วิสาหกิจขนาดย่อม		วิสาหกิจขนาดกลาง	
	การจ้างงาน (คน)	มูลค่าสินทรัพย์ ถาวร (ล้านบาท)	การจ้างงาน (คน)	มูลค่าสินทรัพย์ ถาวร (ล้านบาท)
กิจกรรมการผลิต	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50	50-200	เกิน 50-200
กิจการ (ค้าส่ง)	ไม่เกิน 25	ไม่เกิน 50	26-50	เกิน 50-100
กิจการ (ค้าปลีก)	ไม่เกิน 15	ไม่เกิน 30	16-30	เกิน 30-60
กิจการบริการ	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50	51-200	เกิน 50-200

ที่มา : ฝ่ายยุทธศาสตร์ SME มหภาค กรมส่งเสริมการส่งออก

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆในการดำเนินการของกิจการส่งออกซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้ประกอบการธุรกิจส่งออก ภาครัฐ และผู้ที่สนใจทั่วไปเกี่ยวกับอุปสรรคในการส่งออก ดังนี้

- ผู้ประกอบการธุรกิจส่งออก สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทางและสร้างความเข้าใจในปัจจัยต่างๆที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งออก เพื่อที่จะสามารถปรับเปลี่ยนการดำเนินการให้สามารถผ่านอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นในการส่งออกได้
- ภาครัฐ การศึกษาอุปสรรคในการดำเนินการส่งออกจะส่งผลให้ภาครัฐตระหนักถึงอุปสรรคในการส่งออกของกิจการเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาเครื่องมือสนับสนุนผู้ประกอบการ และนำไปสู่การกำหนดนโยบายต่างๆ สร้างความเข้าใจให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมกิจการส่งออกให้พัฒนาไปในทางที่ดียิ่งขึ้น
- ผู้ที่สนใจทั่วไปเกี่ยวกับอุปสรรคในการส่งออก สามารถนำข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาทั้งผู้ที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติมหรือเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจเริ่มต้นทำการส่งออกเรื่องอุปสรรคในการส่งออกรวมถึงการวัดการดำเนินการส่งออก